

УДК 378:615-051

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАРМАЦЕВТІВ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ

Віталій Михайлович Кіщук,

асистент кафедри хіміко-фармацевтичних дисциплін

Рівненська медична академія

КЗВО «Рівненська медична академія» РОР

м. Рівне, Україна

Анотація

У статті розкрито сутність професійної діяльності фармацевтів. Зосереджено увагу на дослідженні змісту професійної компетентності майбутніх фахівців фармацевтичної галузі. Вивчено потенціал акмеологічного підходу для вдосконалення якості професійної підготовки студентів фармацевтичних спеціальностей у закладах вищої освіти. Встановлено, що впровадження акмеологічного підходу дозволить активно впливати на такі три вектори: формування у студентів стійкого інтересу до обраної професії; цілеспрямований розвиток особистісних рис та якостей, які є професійно необхідними для реалізації основних функцій; організацію активного професійного самовдосконалення та стимулювання до саморозвитку в процесі фахової підготовки.

Ключові слова: *майбутні фармацевти, професійна підготовка, професійна діяльність, акмеологічний підхід, психолого-педагогічні засади.*

Постановка проблеми в контексті сучасної педагогічної науки та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. У Концепції розвитку вищої медичної освіти [5], акцентовано увагу на тому, що нині необхідно здійснювати професійну підготовку мобільних, компетентних фахівців, які будуть конкурентоздатні на ринку праці. З появою нових, продиктованих часом та

суспільним замовленням, вузькопрофільних спеціальностей таких як: «Клінічна фармація», «Технологія фармацевтичних препаратів», «Технологія парфюмерно-косметичних засобів», «Лабораторна діагностика», «Біотехнологія БАР», «Екобіотехнологія», «Економіка підприємства», «Аналітичний контроль якості хімічних лікарських сполук», «Виробництво фармацевтичних препаратів» виникає потреба у кваліфікованих фахівцях з новим прогресивним способом мислення, які спроможні виконувати інноваційні професійні завдання, що поставила перед ним сучасність.

Наголосимо на тому, що нині фармація як окрема, стратегічно визначена галузь народного господарства, потребує відповідно підготовлених кадрів (фармацевтів, провізорів), які не тільки будуть виконувати пункти інструкцій та часто суперечливих один одному законодавчих актів, а й будуть здатні думати на випередження та володітимуть високим рівнем фахової компетентності. Усіма цими характеристиками вони мають опанувати під час навчання у закладах вищої освіти. У цьому контексті поділяємо позицію І. Бойчук [2] з приводу того, що в нашій країні необхідно змінити систему професійної підготовки майбутніх фармацевтичних кадрів. Така потреба, насамперед, продиктована наступними об'єктивними чинниками: по-перше, встановленням ринкових відносин на фармацевтичному ринку послуг і товарів; по-друге, інтенсивним обміном досвідом на світовому рівні у фармацевтичній галузі; по-третє, безпосередньою появою на ринку праці нових спеціальностей та посад.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує, що в умовах сьогодення основною задачею професійної освіти є підготовка висококваліфікованого, компетентного фахівця, «готового до професійного зростання, здатного до самоосвіти і самовдосконалення» [6, с. 124]. Так, праці Л. Ковальчук, І. Мельничук, Н. Нестерової, Л. Романишиної та ін. присвячені висвітленню ефектив-

них шляхів формування професіоналізму майбутніх медичних фахівців та вивченню потенціалу інноваційних освітніх технологій у їхній професійній підготовці. Нами було встановлено, що питання професійної освіти майбутніх фахівців сестринської справи проаналізовані доволі ґрунтовно у наукових дослідженнях Л. Борисюк, М. Дем'янчука, С. Левківської, Н. Лісної-Міськів, О. Шавальова, З. Шарлович та ін. Тоді як методологічні та психолого-педагогічні аспекти формування професійної компетентності майбутніх фахівців фармації не так різнобічно досліджені. Зокрема лише в останні 15 років з'явилися фундаментальні праці Л. Кайдалової [4], А. Зайченко В. Толочко, В. Черних [10], які присвячені аналізу стану справ у професійній підготовці фахівців з вищою фармацевтичною освітою в Україні. Однак, проведений аналіз цих праць дає змогу констатувати, що дана проблема залишається ще й нині не вирішеною, потребують більш ґрунтовного дослідження психолого-педагогічні аспекти формування у майбутніх фармацевтів високого рівня готовності до обраної професійної діяльності.

Формування цілей статті. Мета статті – розкриття сутності професійної діяльності фармацевтів; дослідження змісту професійної компетентності майбутніх фахівців фармацевтичної галузі; вивчення потенціалу акмеологічного підходу для вдосконалення якості професійної підготовки студентів фармацевтичних спеціальностей у закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Відзначимо, що теоретичні та практичні аспекти професійної підготовки висококваліфікованих кадрів для фармації є значущою протягом багатьох десятиліть. Нинішній стан професійної підготовки середнього медичного персоналу для фармації тісно пов'язаний із реструктуризацією сфери охорони здоров'я в Україні, розвитком нових спеціалізацій в практичній діяльності, впровадженням сучасних інноваційних

технічних засобів в освітній процес, розширенням можливостей проведення різного роду наукових досліджень, потребою комплексного вирішення професійних завдань, що стоять перед закладами вищої освіти, які готують майбутніх фармацевтів.

У контексті розв'язування основних завдань, які поставлені у нашій публікації, насамперед розглянемо психолого-педагогічні підходи до характеристики сутності професійної діяльності фармацевтів. З'ясовано, що основне завдання фармації, як складової галузі охорони здоров'я, є забезпечення населення лікарськими засобами, що передбачає системне поєднання наукової, виробничої, оптової та роздрібної реалізації лікарських засобів. Не менш важливими задачами фармації визнано розробку та впровадження нових лікарських засобів синтетичного, природного та біотехнологічного походження, розробка аналітично нормативної документації на нову лікарську рослинну сировину, та переробка тієї, яка уже існує. Як доводять науковці [2; 4; 8; 10] до головних професійних компетенцій фармацевтів і провізорів можна віднести: надання фармацевтичної допомоги будь-якій людині, що її потребує; знання, вміння й навички з професійної області; комунікативні вміння й навички, здатність вести бесіду, спілкуватись з відвідувачами аптечних закладів тощо.

Установлено, що професійна освіта студентів нерозривно пов'язана із загальним рівнем культури особистості, а ключову роль у підготовці майбутнього фармацевта у закладах вищої освіти відіграє фармацевтична освіта. Як зазначено у довідковій психологічній літературі, фармацевтична освіта – це безперервний (у продовж життя) цілеспрямований процес розвитку й виховання особистості у процесі реалізації освітньо-професійних програм і послуг (діяльності) в межах та поза межами загальної (або професійно-технічної) середньої, вищої, та післядипломної освіти за денною, вечірньою та заочною (або дистанційною) фор-

мами навчання [3, с. 321]. Зокрема, Наказом Міністерства охорони здоров'я України № 838 від 18.12.2007 [7] було затверджено Концепцію розвитку фармацевтичного сектору галузі охорони здоров'я України, яка визначає пріоритетні напрямки та головні програмні завдання щодо вдосконалення професійної підготовки фахівців. А саме до найбільш вагомих чинників які, в першу чергу, потребують особливої уваги віднесено поетапне впровадження ступеневої підготовки фармацевтичних кадрів, що полягає в послідовному здобутті в закладах вищої освіти академічних ступенів «бакалавр» і «магістр».

Незважаючи на підвищений інтерес науковців до проблеми професійної підготовки фахівців фармацевтичного профілю, ці питання ще й нині недостатньо розроблені та ускладнюються низкою суперечностей між:

- сучасними вимогами суспільства до професійної культури представників фармацевтичної галузі, які повинні виконувати на високому рівні професійні функції, та недостатнім рівнем їх фахової кваліфікації відповідно до сучасних світових тенденцій;

- нагальною потребою реформування сучасної системи фармацевтичної освіти і неготовністю відповідних закладів вищої освіти забезпечити якісне впровадження психолого-педагогічних інновацій та освітніх технологій, що позитивно вплинуть на якість професійної підготовки майбутніх фахівців;

- доцільністю наближення української системи фармацевтичної освіти до світових стандартів на основі принципів безперервності та гуманізації освіти й недостатнім рівнем методичної та педагогічної компетентності викладачів, що займаються організацією професійної підготовки майбутніх фахівців фармацевтичної галузі.

З метою подолання означених суперечностей, професійна підготовка майбутніх фармацевтів повинна охоплювати такі практичні напрямки, як:

– гуманістична спрямованість освітнього процесу фармацевта;

– формування у студентів під час професійної підготовки цілісної системи взаємопов'язаних духовно-моральних якостей та професійних рис (співчуття та сильна участь у процесі лікування пацієнта, чесність, правдивість, милосердне ставлення до хворої людини;

– формування у студентів готовності до професійного вдосконалення та виконання постулатів «Морально-етичного кодексу фармацевта», що прийнятий на ІV Всеукраїнському з'їзді фармацевтів.

Професія фармацевта відноситься до того виду діяльності, де потрібна висока професійна компетентність. Тобто, з психолого-педагогічних позицій, професійна компетентність фармацевта охоплює сформовані вміння планувати і якісно здійснювати фахову діяльність з точки зору ефективності та доцільності. Успішній професійній компетентності студентів медичних закладів у процесі навчання «сприяє усвідомлення і, головне, розвиток основних якостей особистості, якими повинен володіти кожен медичний працівник» [6, с. 128]. У нашому баченні професійна компетентність визначає готовність майбутнього фармацевта до професійної діяльності й подальшого особистісного та професійного зростання. Тобто основу професійної компетентності складають ґрунтовні теоретичні знання, широкий спектр професійних умінь на навичок і професійні цінності.

Повністю підтримуємо думку В. Сліпчук у тому, що нині доцільно звертати вагому увагу на те, що процеси модернізації професійної підготовки майбутніх фахівців як в європейському просторі, так і у нашій країні, спонукають викладачів закладів вищої освіти, які готують фармацевтичні кадри, до створення сприятливих психолого-педагогічних умов, які максимально впливатимуть на формування «професійної компетентності, загальної

освіченості і культури, комунікабельності, самостійності у прийнятті рішень та відповідальності за свої дії» [8, с. 64].

У нашому розуміння саме акмеологічний підхід має посісти провідне місце у професійній підготовці майбутніх фармацевтів. Цей факт пояснюємо тим, що акмеологічний підхід дозволяє розглядати професійну підготовку майбутніх фармацевтів з погляду удосконалення, точності та гармонії. Погоджуємося із позицією науковців про те, що акмеологічний підхід «базисна узагальнююча акмеологічна категорія, яка описує сукупність принципів, прийомів і методів, які дозволяють вирішити акмеологічні завдання та проблеми» [1, с. 226]. З психолого-педагогічної позиції цей підхід сприяє оптимізації освітнього процесу та спрямований на досягнення «акме» (максимального рівня професіоналізму) кожним студентом під час здобуття освіти. У нашому розумінні впровадження акмеологічного підходу в освітній процес закладів вищої освіти, які готують майбутніх фармацевтів, дозволить активно пливати на такі три вектори, як:

- по-перше, формування у студентів стійкого інтересу до обраної професії;
- по-друге, цілеспрямований розвиток особистісно-професійних рис та якостей, які є професійно необхідними для реалізації основних функцій;
- по-третє, організацію активного професійного самовдосконалення та стимулювання до саморозвитку процесі фахової підготовки.

Розглянемо виокремлені вектори ґрунтовніше. Так, інтерес до професії є формою вияву вибіркового ставлення особистості до об'єкта, що визначається його життєвою важливістю і емоційною привабливістю. Суб'єктивно інтерес до професії виявляється в емоційному забарвленні пізнавальних потреб людини та визначає спрямованість особистості на певний об'єкт, сприяє ознайомленню з його особливостями і проникненню в його сутність [9, с. 161].

Стійкий інтерес до професії виступає істотним фактором розвитку здібностей студентів, а тому розглядається нами як спонукальний механізм до особистісного пізнання та служить відправною точкою для активізації особистісного розвитку.

На підставі аналізу вимог до особистості сучасного фахівця, що працюватиме у фармацевтичній галузі, визначено такі особистісно-професійні риси, як: здатність до співчуття, сформована емпатія і толерантність; сміливість; терплячість; обережність; скромність; щирість; сумлінність. До найбільш вагомих професійно значущих якостей фахівця також відносимо: акуратність; активність; ввічливість; уважність; працездатність; доброзичливість; ініціативність; критичність мислення; спостережливість; наполегливість; обов'язковість; організованість; відповідальність; практичність; глибина; ясність розуму (інтелект); проникливість думки; самоконтроль самостійність; впевненість у собі; вміння ризикувати; відчуття та прагнення нового тощо.

Вважаємо, що професійна підготовка майбутніх фармацевтів має бути організована таким чином, щоб максимально сприяти професійному самовдосконаленню та стимулювати студентів до саморозвитку через призму формування у них професійних компетентностей. Серед ключових компетентностей визначено компетентність у саморозвитку і самоосвіті, яка має реалізовуватися через оновлений зміст професійної підготовки та впровадження інноваційних методів і технології навчання. Нині викладачам необхідно цілеспрямовано працювати над вдосконаленням освітнього середовища навчального закладу, яке б сприяло саморозвитку кожного окремого студента в залежності від його потенційних можливостей. Наголосимо, що європейська орієнтація України посилила увагу до особистісного та професійного самовдосконалення та підвищила цінність сформованих у майбутніх фахівців здатностей до саморозвитку. Відзначимо, що фармацевт, щоб бути успіш-

ним фахівцем на ринку праці, повинен бути активним та уміти швидко адаптуватися до нових умов та мати сформовану здатність до саморозвитку.

Підсумовуючи наголосимо, що нині у закладах вищої освіти, які готують майбутніх фахівців-фармацевтів, для того, щоб підвищити якість і ефективність професійної підготовки необхідно створити такі умови, які стануть відображенням реальної дійсності та допоможуть у фаховому становленні. Перед викладачами фармацевтичних закладів вищої освіти, у контексті практичної реалізації акмеологічного підходу стоять завдання повномасштабного вдосконалення освітньої діяльності, яка стосується формування усіх граней особистості фахівця-фармацевта, а також формування пізнавальних і творчих здібностей ще у стінах навчальної установи.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у досліджуваному напрямі. Отже, професійна підготовка майбутніх фармацевтів в закладах вищої медичної освіти повинна бути спрямована на формування готовності студентів до професійної діяльності. Вдосконалення професійної підготовки забезпечить конкурентоспроможність випускникам на ринку праці та дасть можливість якісно сформувану професійну компетентність. Вважаємо, що студенти як професіонали фармації, мають оперативно реагувати на постійно виникаючі зміни в практичній діяльності та повинні навчитися, уміти використовувати отримані в процесі професійної підготовки знання як засіб для якісного вирішення усіх фахових завдань. У нашому баченні важливим напрямком педагогічного пошуку є максимальна реалізація акмеологічного підходу під час організації освітнього процесу.

У подальшому плануємо провести більш ґрунтовніший аналіз означеного спектру проблеми, пов'язаної з вдосконаленням професійної підготовки майбутніх фармацевтів та визначити найперспективніші форми та ме-

тоди, які дозволяють суттєво підвищити якість освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Акмеология: учебное пособие под ред. А. А. Деркача, В. Г. Зазыкина. Санкт-Петербург : Питер, 2003. 256 с.
2. Бойчук І. Д. Передумови виникнення та становлення системи підготовки фармацевтів в Україні. *Педагогіка і психологія професійної освіти* : наук.-метод. журнал. Львів, 2007. № 4. С. 186–196.
3. Большой психологический словарь. Т. 1. (А-О); Пер. с англ. Ребер Артур. ООО «Издательство АСТ»; «Издательство «Вечер», 2003. 592 с.
4. Кайдалова Л. Г. Професійна підготовка майбутніх фахівців фармацевтичного профілю у вищих навчальних закладах: монографія. Харків : НФаУ, 2010. 364 с.
5. Концепція розвитку вищої медичної освіти (Наказ МОЗ України від 12.09.2008 р. № 522/51). URL: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20080912_522_htm (дата звернення 03.01.2017).
6. Левківська С. М. Формування фахової компетентності майбутніх медичних сестер як наукова проблема. *Вісник Житомирського державного університету*. Випуск 1 (73). Педагогічні науки, 2014. С. 124–131.
7. Наказ № 838 від 18.12.2007 «Про затвердження Концепції розвитку фармацевтичного сектору галузі охорони здоров'я України». URL: http://moz.gov.ua/ua/portal/dn_20071218_838.html (дата звернення 03.01.2017).
8. Сліпчук В. Л. Підготовка фахівців фармацевтичної галузі в Україні в умовах євроінтеграції. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. Випуск 3–4, 2014. С. 63–68.
9. Соціологічна енциклопедія / Укладач В. П. Городаненко. Київ : «Академвидав», 2008. 456 с.
10. Фармацевтическое образование в мире: учеб.-метод. пособ. / В. П. Черных и др. Харьков : Изд-во: НФаУ, 2004. 92 с.
11. Черних В. П. Фармацевтична галузь за роки незалежності України. *Вісник фармації*. 2002. № 3. С. 3–12.

References

1. Akmeologiya [Acmeology]: uchebnoe posobie pod red. A. A. Derkacha, V. G. Zazykina. Sankt-Peterburg : Piter, 2003. 256 s.
2. Boichuk I. D. Peredumovy vynyknennia ta stanovlennia systemy pidhotovky farmatsevtiv v Ukraini [Prerequisites for the emergence and development of a system of training pharmacists in Ukraine]. *Pedahohika i psykholohiia profesiinoi osvity* : nauk.-metod. zhurnal. Lviv, 2007. № 4. S. 186–196.
3. Bolshoy psihologyicheskiy slovar [Big Psychology Dictionary]. T. 1. (A-O); Per. s angl. Reber Artur. OOO «Izdatelstvo AST; «Izdatelstvo «Vecher», 2003. 592 s.
4. Kaidalova L. H. Profesiina pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv farmatsevychnoho profilu u vyshchikh navchalnykh zakladakh [Professional training of future specialists of pharmaceutical profile in higher educational establishments]: monohrafiia. Kharkiv : NFaU, 2010. 364 s.
5. Kontsepsiia rozvytku vyshchoi medychnoi osvity [Concept of the development of higher medical education] (Nakaz MOZ Ukrainy vid 12.09.2008 r. № 522/51). Retrieved from http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20080912_522_htm.
6. Levkivska S. M. Formuvannia fakhovoi kompetentnosti maibutnikh medychnykh sester yak naukova problema [Formation of professional competence of future nurses as a scientific problem]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnogo universytetu*. Vypusk 1 (73). Pedahohichni nauky, 2014. S. 124–131.
7. Nakaz № 838 vid 18.12.2007 «Pro zatverdzhennia Kontseptsii rozvytku farmatsevychnoho sektoru haluzi okhorony zdorovia Ukrainy» [Order No. 838 of 18.12.2007 «On Approval of the Concept for the Development of the Pharmaceutical Sector in the Healthcare Sector of Ukraine»]. Retrieved from http://moz.gov.ua/ua/portal/dn_20071218_838.html.
8. Slipchuk V. L. Pidhotovka fakhivtsiv farmatsevychnoi haluzi v Ukraini v umovakh yevrointehratsii [Training specialists of the pharmaceutical industry in Ukraine in the context of European integration. Continuing Professional Education: Theory and Practice]. *Neperervna profesiina osvita: teoriia i praktyka*. Vypusk 3–4, 2014. S. 63–68.

9. Sotsiologichna entsyklopediia [Sociological Encyclopedia] / Ukladach V. P. Horodanenko. Kyiv : «Akademydav», 2008. 456 s.
10. Farmatsevticheskoe obrazovanie v mire [Pharmaceutical education in the world]: ucheb.-metod. posob. / V. P. Chernyih i dr. Harkov : Izd-vo: NFaU, 2004. 92 s.
11. Chernykh V. P. Farmatsevychna haluz za roky nezalezhnosti Ukrainy [Pharmaceutical industry during the years of Ukraines independence]. *Visnyk farmatsii*. 2002. № 3. S. 3–12.

Виталий Михайлович Кищук,

ассистент кафедры химико-фармацевтических дисциплин
Ровенская медицинская академия
КЗВО «Ровенская медицинская академия» РОР
м. Ровно, Украина

Кищук В. М.

ОРГАНИЗАЦИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ФАРМАЦЕВТОВ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ

Аннотация

В статье раскрыта сущность профессиональной деятельности фармацевтов. Сосредоточено внимание на исследовании содержания профессиональной компетентности будущих специалистов фармацевтической отрасли. Изучен потенциал акмеологического подхода в контексте совершенствования профессиональной подготовки студентов фармацевтических специальностей в учреждениях высшего образования. Установлено, что внедрение акмеологического подхода, позволит активно воздействовать на следующие три вектора: формирование у студентов устойчивого интереса к избранной профессии; целенаправленное развитие личностных качеств, которые являются профессионально необходимыми для реализации основных функций; организацию активного профессионального самосовершенствования и стимулирование к саморазвитию в процессе профессиональной подготовки.

Ключевые слова: *будущие фармацевты, профессиональная подготовка, профессиональная деятельность, акмеологический подход, психолого-педагогические основы.*

Vitalii Kishchuk,

Assistant of the Department of Chemistry and
Pharmaceutical Sciences,

CHEE «Rivne Medical Academy»,

Rivne, Ukraine

E-mail: kishchuk.vitalij@gmail.com

Kishchuk V.

**ORGANIZATION OF THE FUTURE PHARMACISTS'
PROFESSIONAL TRAINING:
PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL ASPECTS**

Abstract

The article substantiates the need for qualified pharmacists with a new progressive way of thinking who are capable to perform innovative professional tasks and have a high level of professional competence gained while studying at higher education institutions. It is defined that under the present conditions the main task of professional education is to prepare a highly qualified, competent specialist ready for professional growth, capable to self-education and self-improvement. The attention is focused on the disclosure of the essence of the pharmacists' professional training, the contradictions are identified and the practical directions of their discovery are outlined. It is revealed that the main task of the pharmacy is to provide the population with medicines, which provide systematic combination of scientific, industrial, wholesale and retail sales of medicinal products. The content of professional competence of future specialists of the pharmaceutical industry is researched. The main professional competencies of pharmacists and chemists include: knowledge, skills and competences from a professional field; communicative skills and abilities, ability to conduct conversations, communicate with visitors of pharmacy establishments. Important professional tasks of pharmacists are the development and introduction of new medicines of synthetic, natural and biotechnological origin, the development of analytical normative documentation for new medicinal plant raw materials, and processing of one that already exists. It has been determined that the acmeological approach has a significant potential for improving the quality of the professional training of students of

pharmaceutical specialties in higher education institutions. The acmeological approach helps to optimize the educational process and aims at achieving «acme» by each student. Its introduction will allow to actively influence the following three vectors, such as: formation of a stable interest among students in the chosen profession; purposeful development of personally professional features and qualities that are professionally necessary for the implementation of the main functions; organization of active professional self-improvement and stimulation of self-development in the process of professional training. Teachers of pharmaceutical institutions of higher education, in the context of the practical implementation of the principles of the acmeological approach, have the task of full-scale improvement of the activities related to the formation of all facets of the personality of the pharmacist, as well as the formation of cognitive and creative abilities.

Key words: *future pharmacists, professional training, professional activity, acmeological approach, psychological and pedagogical principles.*